

Theatertreffen 2011

Teater är ofta politisk i Tyskland. Det märktes inte minst på Theatertreffen 2011 i Berlin. Här handlar det inte om självömkan, missförstådda själar – nej, här spottas och fräses det rakt ut på publiken. Som i Nurkan Erpulats "Verrücktes Blut" på hyllade Ballhaustheater i Kreuzberg. Teatern som kallar sig postmigrantisk och som fått hela teatertyskland att göra vågen. Dess ledare Shermin Langhoff har nyligen tagit emot kairospriset på 75 000 € - med motiveringen att liksom retorikens kairos – säga rätt saker vid rätt tillfälle.

Ingen stryks medhårs, inte ens invandrare, deras barn eller multi-kulturomantiker. Runt den kvadratiska scenen står ett antal stolar. Några kommer och sätter sig – men de är inte publik, utan skådespelarna som långsamt klär om från sina vanliga kläder till hängiga Berlin-ghetto-kläder, basebollkepsar, hijab och sweatshirts. Alla utom en, som tar på sig en snäv dräkt, lärarinnan. Men först lär vi känna klassen som ställer sig längst fram på scenen, harklar sig, fräser och spottar ut över publiken. De svär och skäller och är arga. Ingen reagerar när lärarinnan kommer in med en hög gula reklamhäften - de små häftena där hela den klassiska litteraturen finns samlad på tunt papper i minimal punktstorlek. Idag är det temadag om Friedrich Schiller. "Schiller my ass!"

Och ingen läser dramat – inte förrän det ramlar ut en pistol ur en väska och lärarinnan ser sin chans. Hon roffar åt sig pistolen. Nu är det hon som tar kommando över klassen, hunsar dem och tvingar dem till bildning. "För om ni inte ens kan säga det vackra tyska ordet "Vernunft", hur ska ni då kunna ses som något annat än apor? Nu ska det fan i mig läsas Schiller!"

Det är nog många i publiken som också får sig en lektion i vad Schillers pjäs "Rövare" egentligen handlar om.

Det är underhållande och komiskt – och hela pjäsen slutar med frågan ifall det bara är möjligt att förändra något på en scen. Vad händer utanför?

"Allt som byggs upp kommer en gång att rasa" – Elfriede Jelineks ord är viktiga när illa byggda hus faller samman vid jordbävningar och ingenjörer och byggherrar sparar in höga belopp på säkerheten för att vi tror att en hög försäkringspremie kan skydda oss mot naturkatastrofer. Jelineks tre korta pjäser "Das Werk, Der Bau, Der Sturz" (Verket, Bygget, Fallet) visas samma kväll. Den första handlar om vattenverksbygget i Kaprun på 50-talet, byggt av krigsfångar, det andra om en buss som störtade ner i ett tunnelbansbygge i München 1994 och den sista – och starkaste – om när stadsarkivet i Köln plötsligt rasade samman.

Vi försöker betvinga naturen, men ger naturen skulden när den inte spelar efter våra regler.

Det är en elak satir om politikernas oförmåga att ta sitt ansvar och med originalcitater från Kölns politiker. Pjäsen hade lika väl kunnat använda inspelade citat av Ilmar Reepalu eller Lynn Ljungberg då haveriet kring simhallbadet i Malmö upptäcktes.

Jelineks text kan också liknas vid en naturkraft. Aldrig stillastående och inte alltid lätt att följa. Men budskapet är klart och tydligt. Hon skriver moralisk, dagsaktuell och viktig dramatik.

Regissören Karin Beier – en av de verkligt stora inom tysk teater idag – lämnar snart Köln för Hamburg, säkert till Kölns lokalpolitikernas stora glädje.

Efter att teatergiganterna Peter Zadek, Claus Peymann, Heiner Müller och Peter Stein dominerat länge är det nu kvinnliga regissörerna som tar vid. Inte lika bombastiskt, men genialt. Som feministiska teatergruppen She she pops "Testament" som tolkar King Learns arvfråga utifrån dagens familjesituation.

Det är sällan ljummet på Theatertreffen, varken på scenen eller i publiken. Ibland är det humor som provocerar, det anarkistiska skrattet. Efter Herbert Fritschs uppsättning av nobelpristagaren Gerhard Hauptmanns pjäs "Der Biberpelz" från 1901 reste sig den forne Thomas Bernhard-regissören Claus Peymann och skrek: "Bli skådespelare igen - regi kan du inte! Detta är en banalisering". Högröd lämnade Peymann salen. Tolkningen av klassikern till en burlesk komedi föll inte i smaken. Han bidrog till kvällens underhållningsvärde och gav insikten att teater tas på allvar. Fritsch låg på scenen och log under scenografin som snyggt störtad över honom, medan hans skådespelare tågade runt i salen och sjöng en aldrig slutande polonäs. Publiken släpptes helt enkelt inte ut. Även det en del av kvällens teater. Fritsch visade oss ett välspelat kaos, han är punkaren i teatersocieteten. Fritsch har tidigare tillhört Peter Zadeks ensemble vid Schaubühne i Berlin, men är idag regissör (med två pjäser på Theatertreffen: "Der Biberpelz" och Ibsens "Ett dockhem"!).

Årets Theatertreffen är moralisk teater som både vill och kan nå ut. Klassiker blandas med nyskrivet och teatertraditionen ironiseras.

Som Shermin Langhoff sa:

- Jag föredrar en mindre perfekt men moralisk teater, mot en perfektionistisk som utgår från form och yta.

Varken Schiller, She she pop, den postmigratiska teatern eller för den delen anarkisten Fritsch fokuserar på kollektivet, utan på den enskilde. Det är inga allmänna beskrivningar eller anonyma generaliseringar, utan enskilda öden som berör oss. Så skapar man teater som angår, utan att vara navelskådande.

Jag tackar för förtroendet att få ni gett ett stipendium till mig som gjort möjligt att ta del av Theatertreffen 2011 – något som varit ytterst värdefullt för mig och mitt skrivande.

Margareta Flygt

Pjäser jag sett:

Elfriede Jelinek: Das Werk, Der Bau, Der Sturz

Gerhard Hauptmann: Der Bibierpelz

Stückemarkt

Anton Tjechov: Körsbärsträdgården

Nurkan Erpulat: Verücktes Blut

Friedrich Schiller: Don Carlos